

Ekonomiczno-organizacyjne problemy działalności turystycznej w regionach

Redakcja naukowa

Stefan Nowak

Katowice 2013

KOMITET WYDAWNICZY

prof. dr hab. Mirosław Ponczek (przewodniczący),
prof. dr hab. n. med. Andrzej Małecki, prof. dr hab. Sławomir Mazur,
prof. dr hab. Jan Ślężyński, prof. dr hab. Janusz Iskra,
prof. nadzw. dr hab. Władysław Mynarski,
prof. nadzw. dr hab. Rajmund Tomik, prof. nadzw. dr hab. Cezary Kucio,
prof. nadzw. dr hab. Rafał Gnat, dr Piotr Halemba,
dr Jacek Polechoński

RECENZENT

prof. PCz dr hab. inż. Sebastian Kot

ISBN 978-83-64036-24-8

Copyright © 2013 by AWF Katowice

Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach, 2013

Nakład 150 egz.

Dystrybutor: Śląska Księgarnia Kultury Fizycznej, ul. Mikołowska 72a, 40-065 Katowice,
e-mail: ksiegarniakulturyfizycznej@wp.pl,
tel. 32 207 51 95 lub 606 785 430

Skład tekstu, projekt okładki: Joanna Gębka, tel. 606 947 719

Druk: UKiP J&D Gębka, 44-100 Gliwice, ul. Młyńska 4, tel./fax 32 231 87 09

Stefan Nowak

Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach

Aneta Herbuś

Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach

Globalizacja i światowy kryzys jako determinanty ruchu turystycznego w Polsce i na świecie

Streszczenie

Turystyka, jak każda gałąź gospodarki, jest podatna na koniunkturę, szczególnie istotne znaczenie dla tego obszaru aktywności ma sytuacja ekonomiczno-gospodarcza, która wpływa na międzynarodowy ruch turystyczny. Ważny jest proces globalizacji, powodujący współzależność światowych gospodarek, również w obszarze przemysłu turystycznego oraz okołoturystycznego, identyfikowany szczególnie w ekonomicznym i społecznym obszarze. Globalizacja w turystyce posiada również negatywne aspekty, polegające na możliwości ekspansji zdarzeń kryzysowych na odległe geograficznie kraje i regiony. Mimo wszystko analizując dane statystyczne dotyczące turystyki, stwierdzić można, że jest to umiarkowanie stabilny sektor gospodarki reagujący na wahania zachodzące na rynkach światowych.

Słowa kluczowe: globalizacja, kryzys, gospodarka, gospodarka turystyczna, turystyka, ruch turystyczny, infrastruktura turystyczna.

Globalization and the world crisis as determinants of tourism in Poland and in the world

Abstract

Tourism like every other branch of economy is vulnerable to market conditions. Economic environment which influences the international tourism is particularly important to this area of activity. Not without significance is the process of globalization causing the interdependence of world economies also in the field of tourism and tourism-related industry which is identified

particularly in the economic and social area. There are also negative aspects of tourism globalization involving the possible expansion of crisis events on geographically distant countries and regions. Nevertheless, analyzing the statistical data on tourism it can be said that it is a moderately stable sector of economy reacting to fluctuation occurring at the world markets.

Key words: globalization, crisis, economy, tourism economy, tourism, tourism infrastructure.

Wstęp

Turystyka stanowi istotny obszar zainteresowań świata gospodarczego, jak i rządów, gdyż jest jedną z głównych gałęzi napędzających rozwój gospodarki. Jakość usług turystycznych, stopień rozwoju turystyki oraz dostępność do niej uzależnione są od wielu czynników, nierozzerwalnie związanych z funkcjonowaniem gospodarki, wśród których na szczególną wagę zasługują globalizacja i światowa sytuacja ekonomiczno-gospodarcza (kryzys). Podkreślić należy, że czynniki takie długookresowo oddziałują na ruch turystyczny w skali zarówno lokalnej, regionalnej, jak i ogólnoświatowej.

Można śmiało stwierdzić, że gdyby nie procesy globalizacji, nie byłoby w ogóle turystyki światowej międzynarodowej, a jedynie lokalna. I w takiej sytuacji zdecydowanie ucierpiałaby także gospodarka, której rozwój oparty byłby jedynie na kwestiach wewnętrznych i lokalnie obowiązujących standardach. Inwestycje zagraniczne ułatwiają dostęp do technologii oraz przyspieszają integrację gospodarek narodowych z rynkami między-narodowymi, jednakże rządy państw mogą zakłócać działania wspierające międzynarodową konkurencję przedsiębiorstw¹. Mówiąc o turystyce, szczególną uwagę należy zwrócić na zjawisko światowego kryzysu, który wywarł zdecydowany wpływ na gospodarkę zarówno lokalną, jak i międzynarodową. Kryzys ma swoje odzworowanie w następujących kwestiach związanych z ruchem turystycznym na świecie:

¹ B. Ślusarczyk, S. Kot: *Polish Government Impact on Foreign Direct Investments*. „Polish Journal of Management Studies” 2012, vol. 6, 2012, s. 45–54.

- skala i tempo realizacji nowych inwestycji i przedsięwzięć turystycznych,
- wielkość i dynamika ruchu turystycznego,
- kondycja biur podróży i pośrednictwa turystycznego,
- kondycja finansowa odbiorców usług.

Teoretycy poświęcili już wiele czasu na analizę przyczyn wystąpienia kryzysu, ewentualnych skutków w perspektywie krótko- i długoterminowej oraz form przeciwdziałania dalszej degradacji światowej gospodarki. Pocięszający jest fakt, że część krajów dotkniętych tym negatywnym i niestety globalnym zjawiskiem pomału wraca do stanu sprzed roku 2008/2009 i odzyskuje równowagę społeczno-gospodarczą. Niestety część państw europejskich nadal odczuwa skutki załamania gospodarczego, nie mogąc znaleźć skutecznych form przezwyciężenia ich. W związku z tym warto przyjrzeć się zależności, jaka zachodzi między zjawiskami kryzysu i globalizacji w odniesieniu do ruchów turystycznych.

Globalizacja jako czynnik kształtujący ruch turystyczny

Obecnie zdecydowana większość światowych gospodarek rozwija się współzależnie, w pełnej interakcji². Sytuacja taka wynika z historycznych warunkowań oraz współcześnie występujących afiliacji, dotyczących współdziałania na szeroką skalę w zakresie handlu, inwestycji, podróży rekreacyjnych oraz służbowych, biznesu oraz komunikacji. Powiązania takie bezpośrednio przekładają się na międzynarodowe zależności pomiędzy przedsiębiorstwami, organizacjami, samorządami, państwami oraz gospodarkami i ich poszczególnymi gałęziami³. Wszystkie wskazane działania realizowane są w ramach zjawiska globalizacji, które istotnie wpływa na wiele dziedzin gospodarczych, ekonomicznych i społecznych.

² K. Kuciński: *Wielka encyklopedia geografii świata*. T. 16: *Gospodarka współczesnego świata*. Wyd. Kurpisz, Poznań 1999, s. 245.

³ K. Kuciński: *Globalizacja*. Wyd. Difin, Warszawa 2010, s. 89.

W literaturze fachowej można spotkać wiele definicji globalizacji, z których niemal każda wskazuje na jej szeroki zasięg. W tabeli 1 przedstawiono wybrane definicje, obrazujące sedno pojęcia globalizacji.

Tabela 1. Globalizacja w ujęciu teoretycznym

Autor	Globalizacja to
P. Haggett ⁴	ciąg wydarzeń, decyzji i reakcji występujących w pewnej części globu ziemskiego, wywierających znaczący wpływ na funkcjonowanie gospodarki oraz społeczeństwa w najodleglejszych zakątkach świata; jest to proces oparty na kwestiach przestrzennych oraz współdziałania niezależnego od lokalizacji
M. Czerny ⁵	z punktu widzenia nauk geograficznych zmiana ze skali lokalnej, przez regionalną do globalnej przy uczestnictwie dwóch niezbędnych współdziałających czynników, tj. człowieka i środowiska
Komisja Europejska ⁶	proces obejmujący produkcję finalną i rynki usytuowane w różnych częściach świata, nierozzerwalnie z sobą powiązane umowami i działaniami handlowymi oraz finansowo-technologicznymi
R. Kapuściński ⁷	w ujęciu ekonomicznym to nieograniczony przepływ kapitałów, nieograniczony dostęp do rynków zbytu i handlowych, charakteryzujący się współdziałaniem międzynarodowych firm, kultur i społeczności

⁴ P. Haggett: *Geography. A global synthesis*. Pearson Education Limited. Prentice Hall 2001, s. 586.

⁵ M. Czerny: *Globalizacja a rozwój. Wybrane zagadnienia geografii społeczno-gospodarczej świata*. Wyd. PWN, Warszawa 2005, s. 18.

⁶ P. Dominiak, J. Wasilczuk, N. Daszkiewicz: *Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu internacjonalizacji i integracji gospodarek europejskich. Przykłady Włoch, Francji, Polski i Czech*. Scientific Publishing Group, Gdańsk 2005, s. 7.

⁷ E. Wysocka: *Globalizacja – błogosławieństwo czy przekleństwo*. W: Eadem: *Ekonomiczne aspekty procesu globalizacji*. Wyd. Politechniki Częstochowskiej. Częstochowa 2009, s. 12.

Autor	Globalizacja to
C.A. Breckenridge ⁸	rozprzestrzenianie się znaczących i dominujących społeczności, kultur i gospodarek, które marginalizują znaczenie oraz poczucie własnej niezależności i tożsamości innych jednostek
Z. Bauman ⁹	proces przyjmowania globalnych reguł i standardów, przy jednoczesnej rezygnacji z demokratycznej i autonomicznej polityki
A. Giddens ¹⁰	zbiór procesów działających oddzielnie i niesynchronicznie, prowadzących do nieporozumień oraz konfliktów w skali mikro i makro oraz degradacji i podziałów społecznych
P. Haggett ¹¹	proces obejmujący działania, zdarzenia, realizacje zachodzące w danym miejscu na ziemi, mający bezpośredni wpływ na sytuację oraz stan bieżący w odległym zakątku globu; opiera się na dwóch kryteriach: przestrzennym i pozaprzestrzennym
B. Ślusarczyk ¹²	proces opierający się na intensyfikacji powiązań i zależności społecznych oraz gospodarczych w skali międzynarodowej, charakteryzujący się łatwością przepływów kapitałów, dóbr i usług oraz wzmoczoną kooperacją gospodarczą, społeczną i ekonomiczną

Zródło: opracowanie własne.

Analizując tabelę 1 oraz literaturę przedmiotu, można stwierdzić, iż globalizacja to proces polegający na szeregu powiązanych wzajemnie czynnościach, opierający się na rozwoju gospodarczym, ekonomicznym i społecznym, współdziałaniu i współpracy, eliminacji granic geograficznych, kulturowych, jak i mentalnych oraz na budowaniu stałych relacji współzależności.

⁸ Ibidem, s. 13.

⁹ Z. Bauman: *Globalizacja*. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2000, s. 67–83.

¹⁰ W. Misiak: *Globalizacja – więcej niż podręcznik. Społeczeństwo. Kultura. Polityka*. Wyd. Difin, Warszawa 2007, s. 11.

¹¹ P. Haggett: *Geography. A global synthesis...*, s. 586.

¹² B. Ślusarczyk: *Teoretyczno-praktyczne aspekty globalizacji gospodarczej*. Wyd. 2. rozszerzone. Sekcja Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2013, s. 9–11.

Niestety zauważyć można także definicje negujące znacznie globalizacji, w których zjawisko to prowadzi do zatracenia państwowej tożsamości, uzależnienia zarówno gospodarczego, jak i społecznego, a nawet wzrostu stopnia bezrobocia oraz zanieczyszczenia środowiska naturalnego. Mimo różnego podejścia do zjawiska globalizacji w większości definicji pojawiają się zarówno ekonomia/gospodarka, jak i społeczeństwo jako istotne czynniki, stanowiące podstawę globalizacji światowej gospodarki. W związku z tym warto zwrócić uwagę na podstawowe obszary funkcjonowania globalizacji, a mianowicie: ekonomiczny i społeczny (tabela 2).

Tabela 2. Obszary funkcjonowania globalizacji

Obszar ekonomiczny (gospodarka)	Obszar społeczny
rynek zbytu	kultura
handel	turystyka
kapitał	tożsamość
nowoczesne technologie	prawo
międzynarodowe korporacje	wiedza

Źródło: opracowanie własne na podstawie: B. Ślusarczyk: *Teoretyczno-praktyczne aspekty globalizacji gospodarczej*. Wyd. 2. rozszerzone. Sekcja Wydawnictw Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2013, s. 11.

Analiza głównych obszarów funkcjonowania globalizacji pozwala na określenie, na które dziedziny życia ludzkiego ma ona najistotniejszy wpływ:

- działalność gospodarcza,
- przemysł,
- rozwój nowych technologii,
- turystyka,
- kultura i rekreacja,
- postawy społeczne,
- ekologia,
- odpowiedzialność społeczno-gospodarcza.

Biorąc pod uwagę powyższe zapisy, należy stwierdzić, iż globalizacja dotyczy w jednakowym stopniu zarówno gospodarki, jak i społeczeństw. Warto więc zastanowić się, jaki związek ma globalizacja z turystyką, która stanowi

istotny element aktywności społecznej, a jednocześnie jedną z głównych gałęzi gospodarki. W ujęciu turystycznym globalizację definiuje się jako proces łączący ludność na całym świecie, poprzez minimalizację kosztów transportu, niwelację granic oraz barier kulturowo-społecznych, ułatwiający dostęp do nowych terenów, wiedzy oraz pracy. Na globalizację w turystyce zdecydowany wpływ wywierają następujące czynniki¹³:

- nieograniczony dostęp do informacji,
- rozwój i ciągła modernizacja środków transport,
- wolne rynki zbytu i związany z tym handel zagraniczny,
- ekspansja sieci hotelowych na międzynarodowe rynki,
- znaczący popyt na usługi turystyczne,
- konkurencja międzynarodowa.

Wielu specjalistów twierdzi, że globalizacja wywiera pozytywny wpływ na gospodarkę turystyczną oraz ruch turystyczny. Dzięki tym procesom turystyka może się rozwijać bezpośrednio poprzez globalizację lub korzystać z niej na innych rynkach. Przykładem może być współpraca międzynarodowa, handel zagraniczny i wiążące się z tym wyjazdy służbowe. Sytuacja taka napędza popyt na transport, bazę noclegową oraz catering.

Niestety analizując sytuację ruchu turystycznego w Polsce, należy stwierdzić, iż władze nie przywiązują wagi do zjawisk z zakresu globalizacji, które mogłyby pozytywnie wpłynąć na rozwój turystyki w Polsce. Podkreślić należy, że w żadnych dokumentach strategicznych nie są wskazane kwestie związane z globalizacją, co świadczy o niewłaściwym postrzeganiu znaczenia tego zjawiska.

¹³ Pozyskano z: <http://www.wycieczkiznami.pl/index.php/Globalizacja-i-koncentracja-kapitalu-w-turystyce/globalizacja-i-koncentracja-kapitalu-w-turystyce.html> (odczyt 16.10.2012 r.).

Kryzys globalny a kryzys w turystyce

Rozważanie wszelkich pozytywnych kwestii związanych z globalizacją wymaga uwzględnienia pewnych zagrożeń czyhających na światowe, zjednoczone gospodarki. Na świecie stanowiącym swego rodzaju „globalną wioskę” łatwo o implementację zarówno działań napędzających rozwój, jak i niekorzystnie wpływających na społeczeństwo i gospodarkę. Niestety jakiegokolwiek załamanie finansowe, gospodarcze czy społeczne może odcisnąć znaczące piętno na innym kraju, a nawet zupełnie innym kontynencie. Podsumowując, za sprawą globalizacji problemy gospodarczo-finansowe dotykające jeden kraj mogą z łatwością i bez przeszkód wpłynąć na sytuację światowej gospodarki. Mówiąc o problemach gospodarczych i finansowych, należy odnieść się do zjawiska kryzysu. Samo pojęcie „kryzys” wywodzi się z języka greckiego i w wolnym tłumaczeniu oznacza zmianę, punkt przełomowy, zmianę i upadek dotychczasowych elementów rozwojowych¹⁴. Z punktu widzenia ekonomii należy skupić się na istocie kryzysu gospodarczego, tj. recesji wzrostu. Kryzys gospodarczy polega na nagłym załamaniu rynku, zmniejszeniu handlu i produkcji, spadku zarobków i dochodów oraz wzroście skali bezrobocia i niezadowolenia społecznego¹⁵. W związku z tym przez kryzys gospodarczy należy rozumieć gwałtowną zmianę, przybierającą sukcesywnie na sile, negatywnie oddziałującą na różne gałęzie gospodarki, stan i jakość życia. Należy zaznaczyć, iż na turystykę lokalną i światową, stanowiącą jedną z głównych gałęzi gospodarki, zdecydowany wpływ miał kryzys o charakterze globalnym z 2009 roku, który rozpoczął się od ogłoszenia bankructwa przez bank Lehman Brothers¹⁶. Kryzys ten bardzo szybko rozprzestrzenił się, w pierwszej kolejności negatywnie wpłynął na gospodarki krajów rozwiniętych.

I mimo że z aktualnych statystyk wynika, iż sytuacja pomału wraca do normy, niezbędne jest podjęcie wspólnych działań naprawczych

¹⁴ *Nowa Encyklopedia Powszechna*. T. 3. Wyd. PWN, Warszawa 1995, s. 586.

¹⁵ Cargo.ue.wroc.pl/publikacje/06_Nosek_Pietrzak.pdf (odczyt 20.10.2012 r.).

¹⁶ „Global Development Research Group Policy Paper” 2009, 1.

i zapobiegawczych, które ograniczą dalsze niekorzystne zmiany gospodarcze. Działania te powinny być usystematyzowane oraz mieć zasięg globalny. W odniesieniu do turystyki można pokusić się o stwierdzenie, iż w skali globalnej jest ona sektorem dość stabilnym. Niestety reaguje dość dynamicznie na wahania zachodzące na rynkach światowych, co skutkuje zmniejszeniem ruchu turystycznego i migracji społecznych¹⁷. W gospodarce odnotowuje się katalog pięciu głównych czynników mogących zaburzyć globalny ruch turystyczny (tabela 3).

Mimo różnorodnych czynników w latach 2009–2011 najistotniejszy wpływ na zmiany w ruchu turystycznym w skali globalnej wywarł światowy kryzys. Poprzez kryzys w turystyce należy rozumieć stan zagrażający funkcjonowaniu organizacji biur turystycznych, obrazujący dany teren jako nieprzyjazny turyście w zakresie atrakcji, infrastruktury i bezpieczeństwa. W konsekwencji stan taki prowadzi do znacznej redukcji ruchu turystycznego, a tym samym ograniczenia wpływów z branży turystycznej i załamania sektora¹⁸.

Mówiąc o zależności pomiędzy globalnym kryzysem a ruchem turystycznym na świecie, warto odnieść się także do kwestii związanych z infrastrukturą turystyczną i jej rozwojem. Infrastruktura turystyczna stanowi nieodzowny element atrakcyjności turystycznej danego obszaru. Podkreślić należy, iż prawidłowo funkcjonująca i zarządzana odgrywa znaczącą rolę w poziomie ruchu turystycznego, co bezpośrednio wpływa na wzrost dochodów danej jednostki turystycznej. Władze samorządów terytorialnych dopatrują się szansy uzyskania dodatkowych środków w branży turystycznej. Aby jednak taka sytuacja miała

¹⁷ L. Pender, R. Sharpley: *Zarządzanie turystyką*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa 2008, s. 334.

¹⁸ *Ibidem*, s. 338.

Tabela 3. Przyczyny załamań w ruchu turystycznym

Czynniki	Źródła w ramach wskazanych czynników
Polityka	– konflikty zbrojne, – brak ładu i pokoju, – zawirowania społeczne
Terroryzm (czynnik pochodny od politycznych, ale ze względu na jego istotę wyodrębniono go)	– działania wrogich bojówek, – konflikty społecznościowe, – konflikty religijne
Bezpieczeństwo	– kwestie związane ze zdrowiem i z higieną, – poziom przestępczości
Ekonomia	– poziom cen, – kryzys, – załamanie gospodarki
Kłęski żywiołowe i ekologiczne	– zjawiska meteorologiczne, – zanieczyszczenie środowiska, – katastrofy ekologiczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: L. Pender, R. Sharpley: *Zarządzanie turystyką*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008, s. 334–336.

miejsce, niezbędne są inwestycje w rozwój infrastruktury turystycznej oraz zintensyfikowanie wizyt turystów¹⁹.

Jednakże funkcjonująca infrastruktura turystyczna ma służyć nie jedynie turystom, może być w znacznym stopniu wykorzystywana także przez społeczność lokalną, w celu podniesienia jakości życia osób z tej społeczności, oraz stanowić zachętę dla nowych inwestorów²⁰. Infrastruktura turystyczna to zbiór obiektów, urządzeń i instytucji niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania obszaru turystycznego. Infrastrukturę turystyczną tworzą:

- baza noclegowa,

¹⁹ S. Nowak, E. Wszendybył: *Karta turystyczna jako skuteczne narzędzie aktywowania popytu turystycznego*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”. Nr 698: Popyt turystyczny, uwarunkowania. Szczecin 2012, s. 113–114.

²⁰ P. Bajdor, J. Grabara: *Turystyka zrównoważona – przegląd literatury i charakterystyka*. W: *Regionalne i lokalne strategie rozwoju turystyki. Materiały i studia*. Red. S. Nowak. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im Jerzego Kukuczki w Katowicach, Katowice 2012, s. 55.

- baza gastronomiczna,
- baza komunikacyjna,
- baza towarzysząca²¹.

W. Gaworecki dzieli ogólnie rozumianą infrastrukturę turystyczną na infrastrukturę turystyczną techniczną i infrastrukturę turystyczną społeczną. Zgodnie z tym założeniem infrastrukturę turystyczną techniczną tworzą między innymi: sieci hoteli, lotniska cywilne i szlaki turystyczne, społeczną natomiast: obiekty sportowe, biura turystyczne i podróży oraz punkty informacji turystycznej²².

Infrastruktura turystyczna, stanowiąca podstawę funkcjonowania oraz rozwoju gospodarki turystycznej, to składowa całościowej oferty turystycznej pozwalająca na dogodne konsumowanie walorów turystycznych. I właśnie w tym aspekcie jest szczególnie narażona na wahania ekonomiczne. Niestety występujący na świecie kryzys, blokując realizowane działania rozwojowo-moderнизacyjne oraz uniemożliwiając podejmowanie nowych inwestycji, pośrednio odbił się na jakości i dostępności podstawowych elementów infrastruktury turystycznej.

Można stwierdzić, iż kryzys w turystyce powoduje zmniejszenie atrakcyjności danego regionu/miejsca jako atrakcji turystycznej, ograniczenie ruchu turystycznego, które w skali globalnej może niekorzystnie odbić się na innych terenach w nieproporcjonalnie dużym stopniu. Światowy kryzys w zakresie turystyki oparł się, zgodnie z literaturą amerykańską, na trzech głównych elementach:

- nastąpiło zdarzenie, które spowodowało znaczącą zmianę i pociągnęło za sobą szereg niekorzystnych wydarzeń,
- zaistniała niezdolność do radzenia sobie z tą zmianą,

²¹ K. Czech, A. Nitkiewicz-Jankowska: *Możliwości finansowania infrastruktury turystycznej ze środków Unii Europejskiej – wybrane zagadnienia*. W: B. Meyer, A. Panasiuk: *Ekonomiczne problemy turystyki*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Szczecin 2007, s. 38.

²² W. Gaworecki: *Turystyka*. Wydawnictwo PWE, Warszawa 2009, s. 126–128.

- pojawiło się istotne zagrożenie dla funkcjonowania globalnej gospodarki turystycznej, biur turystycznych oraz organizacji i przedsiębiorstw okołoturystycznych.

W sektorze turystycznym światowy kryzys ujawnił się między innymi w: minimalizacji wyjazdów turystycznych, obniżeniu poziomu ruchu turystycznego, redukcji liczby wyjazdów turystycznych do jednego rocznie, spadku przychodów biur turystycznych, zmniejszającej się liczbie biur turystycznych oraz organizacji okołoturystycznych, ograniczeniu inwestycji w infrastrukturę turystyczną, deficytach u przewoźników i linii lotniczych, niestabilnym kursie walut oraz skróceniu czasu pobytu za granicą.

Pocieszający jest jednak fakt, iż od 2010 roku negatywne skutki kryzysu są stopniowo i skutecznie zwalczane. Jak donosi Światowa Organizacja Turystyki, sytuacja w branży turystycznej uległa już znacznej poprawie, zarówno jeśli chodzi o wymiar krajowy, jak i międzynarodowy – globalny. Niestety w Polsce w dalszym ciągu nie powstały dokumenty strategiczne ani tym bardziej strategia przeciwdziałania i walki z sytuacjami kryzysowymi niszczącymi gospodarkę turystyczną. Biorąc pod uwagę dynamiczną sytuację w globalnej gospodarce i na światowych rynkach, rządy, w tym szczególnie polski, powinny przygotować katalog działań chroniących lokalną turystykę przed wpływem potencjalnego kryzysu gospodarczego czy finansowego.

Ruch turystyczny w czasach globalizacji i kryzysu gospodarczego

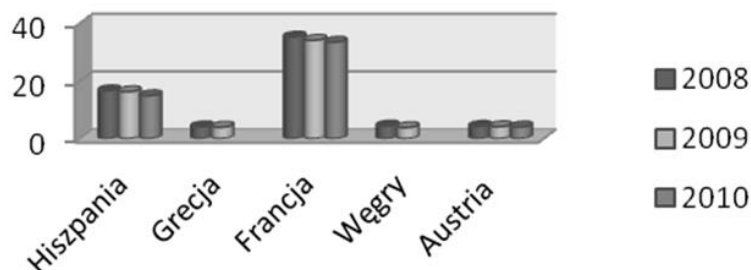
Poprzez ruch turystyczny należy rozumieć przemieszczanie się ludzi pomiędzy różnymi regionami turystycznymi w związku z pobudkami turystyczno-rekreacyjnymi, kulturowymi oraz biznesowymi. Są to działania podejmowane z własnej woli, mające niedługi horyzont czasowy²³. Co istotne, stan ruchu turystycznego jest wprost proporcjonalny do sytuacji gospodarczej w danym regionie, w związku z tym wszelkie, nawet drobne zmiany czy kryzysy wpływają na wiele powiązanych z sobą czynników. Globalizacja, także usług turystycz-

²³ A. Panasiuk: *Ekonomika turystyki*. PWN. Warszawa 2011, s. 24.

nych, spowodowała, że dostęp do tego dobra stał niemal nieograniczony. Do roku 2007 odnotowywano na rynku światowym, jak i lokalnym sukcesywny wzrost liczby odbywanych podróży, jednak wraz z wybuchem globalnego kryzysu gospodarczego w 2008 roku sytuacja ta uległa znacznemu pogorszeniu.

Warto zwrócić uwagę na liczbę turystów w wybranych krajach europejskich w tym okresie (rysunek 1).

Rysunek 1. Liczba turystów w wybranych krajach europejskich w latach 2008–2010 (w milionach)

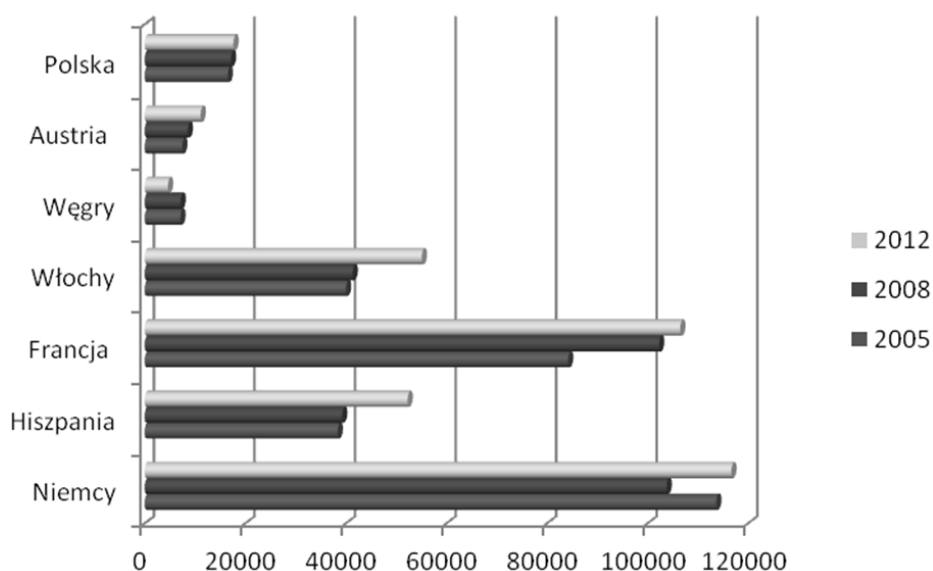
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> (odczyt 15.10.2012 r.).

W wielu krajach nastąpił spadek liczby turystów w czasie globalnego kryzysu, jednak najbardziej znaczące zmiany odnotowano w Grecji i Hiszpanii.

Analizując jednak dłuższy okres czasu należy stwierdzić, iż rozwój rynku turystycznego, liczony w podejmowanych podróżach przez przedstawicieli różnych krajów europejskich można określić jako stabilny (rysunek 2).

Także w odniesieniu do tej kwestii wyraźnie widać ujemne wahania w liczbie podejmowanych podróży zagranicznych zarówno we wspomnianej już Grecji (która zdecydowanie ucierpiała podczas kryzysu), jak i we Francji, Włoszech i w Polsce. Liczbę wyjazdów zagranicznych Polaków w latach 2005–2012 obrazuje rysunek 3.

Rysunek 2. Podróże podejmowane w latach 2005, 2008, 2012

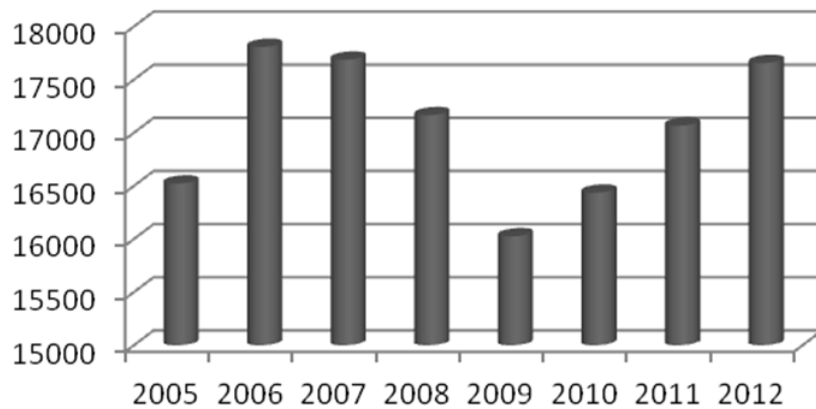
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> (odczyt 17.11.2013 r.).

Polacy już w 2008 roku ograniczyli w niewielkim stopniu liczbę swoich podróży zagranicznych, jednak dopiero w 2009 ujawnił się zdecydowany spadek liczby podróży i mimo ciągłej dostępności ciekawych ofert turystycznych w skutek kryzysu gospodarczego została zachwiana gospodarka turystyczna.

To, jak znaczące różnice w światowym ruchu turystycznym wystąpiły na skutek recesji gospodarczej, najlepiej można zobrazować, wykorzystując wskaźnik zmienności ruchu turystycznego na przełomie analizowanych lat (rysunek 4).

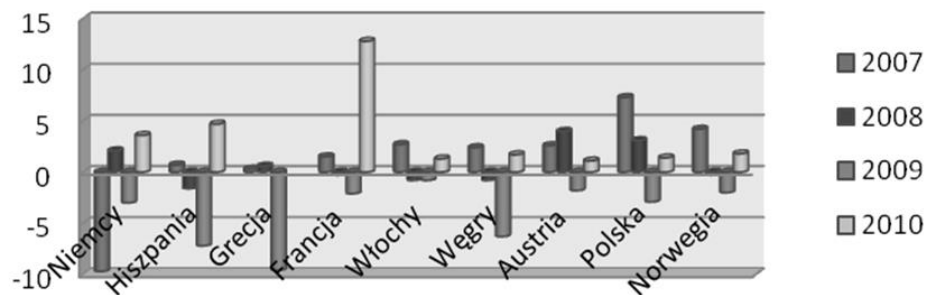
Analizując dane z rysunku 4, można stwierdzić, iż wszystkie wskazane rynki – choć w różnym stopniu – odnotowały wahania w ruchu turystycznym. Pocięszający jest fakt, że w roku 2010 sytuacja ta uległa znaczącej pozytywnej zmianie. Szczególnie Francja szybko poradziła sobie ze skutkami kryzysu

Rysunek 3. Liczba podróży podejmowanych przez Polaków [tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> (odczyt 17.11.2013 r.).

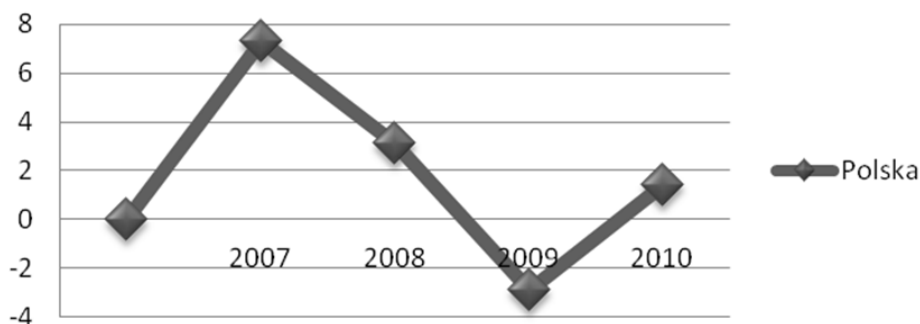
Rysunek 4. Wskaźnik zmienności (dynamika) ruchu turystycznego w wybranych krajach UE w latach 2007–2010 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> (odczyt 15.10.2012 r.).

w zakresie turystyki. Podkreślić jednak należy, że w tym kraju było to łatwiejsze niż na innych obszarach, gdyż załamanie sektora turystycznego przyjęło we Francji dość łagodne rozmiary. Istotne jest, iż mimo braku dokumentów strategicznych dotyczących radzenia sobie z kryzysem i jego skutkami, Polska także osiąga coraz bezpieczniejszy stan w zakresie kryzysu w sektorze turystycznym (rysunek 5).

Rysunek 5. Dynamika w ruchu turystycznym w Polsce [%]

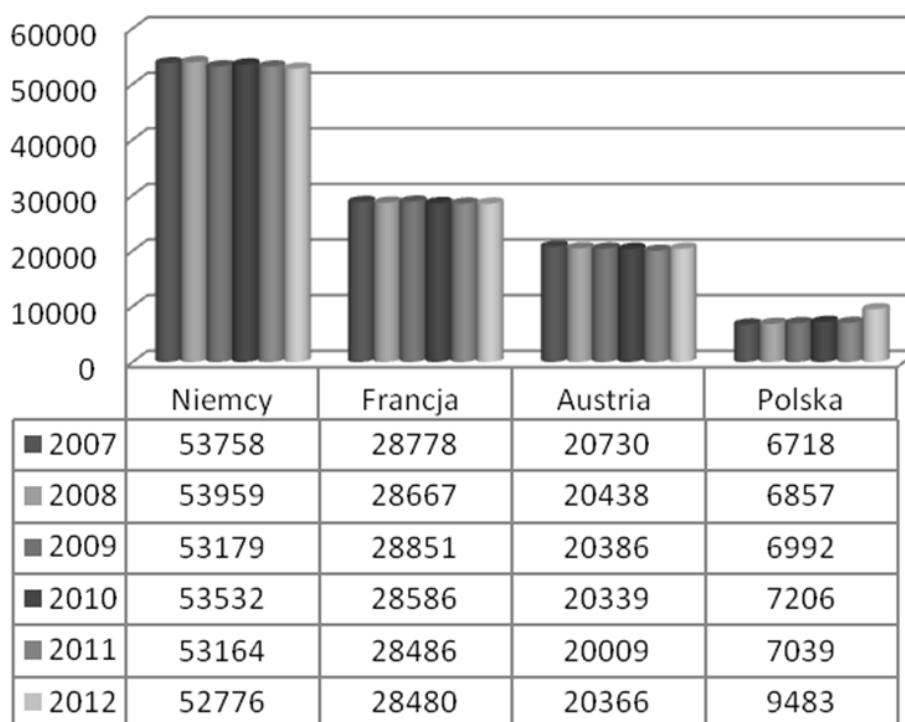
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> (odczyt 15.10.2012 r.).

Analizując dane związane z wahaniami w ruchu turystycznym w Europie oraz w Polsce na przestrzeni ostatnich lat, warto zwrócić uwagę na kwestię infrastruktury turystycznej. Szczególnie istotnego znaczenia w tym kontekście nabiera problem bazy noclegowej, która oddziałuje na atrakcyjność danego miejsca turystycznego (rysunek 6).

Zauważyć można, iż w latach występowania kryzysu gospodarczego w Europie odnotowano spowolnienie w realizacji nowych inwestycji infrastrukturalnych oraz zmniejszającą się liczbę obiektów noclegowych. Szczególnie w 2008 roku były widoczne przedstwiczone zmiany, jednakże wraz z poprawą globalnej sytuacji finansowo-gospodarczej zaczęto inwestować środki w odnowę, rozwój i rozbudowę bazy noclegowej. Ciekawy jest fakt, iż w Polsce sytuacja była odwrotna do trendu obowiązującego wówczas w Europie. Zaobserwować można, iż od roku 2007 w Polsce stopniowo przybywa nowych obiektów noclegowych, co świadczy o zdecydowanym rozwoju infrastruktury turystycznej. Na taką sytuację miały także wpływ fundusze unijne, które Polska pozyskała na rozwój infrastruktury turystycznej w ramach szczegółowych programów pomocowych.

Analiza wszelkiego rodzaju statystyki pozwala zauważyć, iż Europa z roku na rok poprawia swoją sytuację, na którą tak znaczący wpływ wywarł kryzys

Rysunek 6. Baza nocelgowa w wybranych krajach Europy w latach 2007–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes> (odczyt 15.10.2012 r.).

gospodarczy z 2008 roku. Poszczególne państwa samodzielnie, jak i wspólnie starają się zwalczać skutki kryzysu wywołanego w gospodarce turystycznej.

Zakończenie

Globalizacja i kryzys gospodarczy to czynniki bezpośrednio oddziałujące na gospodarkę turystyczną w wymiarze regionalnym i międzynarodowym. Przy czym w ocenie autorów proces globalizacji upowszechnia usługi turystyczne bez względu na położenie miejsca docelowego ruchu turystycznego, pozwalając na przenikanie kultur, działania poznawcze, a nawet rozwój zachowań tolerancyjnych w poszczególnych społecznościach. Przede wszystkim jednak pozwala

na rozwój społeczno-gospodarczy regionów stanowiących cel podróży. Wobec czego można stwierdzić, że globalizacja pozytywnie wpływa na kształtowanie oraz rozwój gospodarki turystycznej. Niestety ten sam proces, biorąc pod uwagę powiązania kapitałowe rynków usług turystycznych, jest wrażliwy na sytuacje kryzysowe, co dało się zauważyć w latach 2008–2010, kiedy to prawie wszystkie gospodarki światowe dotknięte zostały kryzysem. Taka sama sytuacja zidentyfikowana została w Polsce, która nie stanowi światowej potęgi w obszarze globalnych usług turystycznych, jednakże cały czas się rozwija w tym kierunku. Analizując sytuację z roku 2008 i skutki globalnego kryzysu, należy stwierdzić, iż miał on zdecydowanie negatywny wpływ na gospodarkę, szczególnie turystyczną. Zaburzył ustabilizowany ruch turystyczny na wielu obszarach oraz jakość i dostępność infrastruktury turystycznej, co odbiło się znacząco na sytuacji finansowej tych regionów. W szczególnie trudnej sytuacji znalazła się Grecja, która jeszcze w roku 2012 odczuwa skutki kryzysu. Istotne jest jednak, że świat i globalna gospodarka turystyczna wracają do stanu sprzed kryzysu, co daje nadzieje na rozwój tego obszaru międzynarodowej i krajowej aktywności.

Literatura

- Bajdor P., Grabara J.: *Turystyka zrównoważona – przegląd literatury i charakterystyka*. W: *Regionalne i lokalne strategie rozwoju turystyki. Materiały i studia*. Red. S. Nowak. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im Jerzego Kukuczki w Katowicach, Katowice 2012.
- Bauman Z.: *Globalizacja*. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2000.
- Czech K., Nitkiewicz-Jankowska A.: *Możliwości finansowania infrastruktury turystycznej ze środków Unii Europejskiej – wybrane zagadnienia*. W: B. Meyer, A. Panasiuk: *Ekonomiczne problemy turystyki*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
- Czerny M.: *Globalizacja a rozwój. Wybrane zagadnienia geografii społeczno-gospodarczej świata*. Wyd. PWN, Warszawa 2005.

- Dominiak P., Wasilczuk J., Daszkiewicz N.: *Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu internacjonalizacji i integracji gospodarek europejskich. Przykłady Włoch, Francji, Polski i Czech*. Scientific Publishing Group, Gdańsk 2005.
- Gaworecki W.: *Turystyka*. Wydawnictwo PWE, Warszawa 2009.
- „Global Development Research Group Policy Paper” 2009, 1.
- Haggett P.: *Geography. A global synthesis*. Pearson Education Limited. Prentice Hall 2001.
- Kuciński K.: *Globalizacja*. Wyd. Difin, Warszawa 2010.
- Kuciński K.: *Wielka encyklopedia geografii świata*. T. 16: *Gospodarka współczesnego świata*. Wyd. Kurpisz, Poznań 1999.
- Misiak W.: *Globalizacja – więcej niż podręcznik. Społeczeństwo. Kultura. Polityka*. Wyd. Difin, Warszawa 2007.
- Nowa Encyklopedia Powszechna*. T. 3. Wyd. PWN, Warszawa 1995.
- Nowak S., Wszendybył E.: *Karta turystyczna jako skuteczne narzędzie aktywowania popytu turystycznego*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”. Nr 698: *Popyt turystyczny, uwarunkowania*. Szczecin 2012.
- Panasiuk A.: *Ekonomika turystyki*. PWN, Warszawa 2011.
- Pender L., Sharpley R.: *Zarządzanie turystyką*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008.
- Ślusarczyk B.: *Teoretyczno-praktyczne aspekty globalizacji gospodarczej*. Wyd. 2. rozszerzone. Sekcja Wydawnictw Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2013.
- Ślusarczyk B., Kot S.: *Polish Government Impact on Foreign Direct Investments*. „Polish Journal of Management Studies” 2012, vol. 6.
- Wysłocka E.: *Globalizacja – błogosławieństwo czy przekleństwo*. W: Eadem: *Ekonomiczne aspekty procesu globalizacji*. Wyd. Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2009.

Strony internetowe

cargo.ue.wroc.pl/publikacje/06_Nosek_Pietrzak.pdf

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>

<http://www.wycieczkiznami.pl/index.php/Globalizacja-i-koncentracja-kapitalu-w-turystyce/globalizacja-i-koncentracja-kapitalu-w-turystyce.html>